

In 'De Splijtzwam' laat De Levende Natuur experts de degens kruisen. In deze editie pleit boscoloog Bart Nyssen van de Bosgroep Zuid Nederland voor het introduceren van nieuwe, klimaatbestendige bomen in onze bossen. Zelfstandig boscoloog Bert Maes is dat, zeker in oude bossen, een gruwel.

Hebben we nieuwe, klimaa

Bart Nyssen:

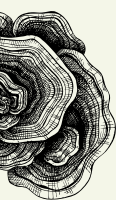
“Als we het bos kunnen helpen, mogen we dat niet laten”

Laait ik vooropstellen dat ik niet van simplistische tegenstellingen als 'inheems – exoot' of 'autochtoon – allochtoon' houd. Beoordeel boomsoorten objectief op hun functioneren in bosesystemen. Houd daarbij rekening met wat we van bossen verwachten, voornamelijk: natuurbeleving, biodiversiteitsbehoud, houtproductie en koolstofvastlegging. Bosesystemen moeten hiervoor veerkrachtig zijn. Ze moeten zich kunnen herstellen na verstoringen zoals storm, brand, of houtoogst en moeten in staat zijn zich aan te passen aan de (snel) veranderende klimaatomstandigheden. De jonge boom die nu in het bos opgroeit, krijgt over een eeuw waarschijnlijk te maken met 2 tot 4 graden hogere temperatuur en 20 tot 30% minder neerslag in het groeiseizoen. Bovendien slaan ten gevolge van klimaatverandering en globalisering ziekten en plagen toe op een schaal die we niet eerder zagen. Het beeld dat de wetenschap schetst van wat de bossen wacht, is er vooral een van onzekerheid. Bosbeheerders en -ecologen leren hier slechts moeizaam mee om te gaan. Liefst laten we niet tot ons doordringen wat op ons afkomt. Of we hopen dat bossen zich wel aan de klimaatverandering aanpassen, zoals ze dat eerder deden. Deze laatste houding vind ik erg

sympathiek. De veerkracht van bossen is ook sterk en klimaatveranderingen worden opgevangen met genetische aanpassing en migratie, maar resultaten uit het verleden bieden geen garantie voor de toekomst. Genetische aanpassing gaat heel traag. Willen we mee kunnen bewegen met klimaatverandering, dan moeten we deze genetische aanpassing versnellen door de aanplant van bomen met genen aangepast aan drogere en warmere omstandigheden. Kruisingen tussen de aanwezige en de ingebrachte genotypen (herkomsten) zullen soms beter, soms minder goed aangepast zijn. De beter aangepasten zullen overleven en zo bijdragen aan het voortbestaan van de soort en het functioneren van het bosesysteem. Autochtone genen zijn daarbij belangrijk, maar voor een adaptieve genenpoel hebben we ook de eerder ingevoerde en nieuwe, beter aangepaste genen nodig. Ook de spontane migratie van meer zuidelijke, droogteresistente, boomsoorten naar het noorden gaat veel langzamer dan de klimaatverandering. We kunnen het bos helpen door deze boomsoorten alvast bij te mengen. Gerichte selectie van boomsoorten uit gebieden waar nu een klimaat heerst overeenkomstig ons toekomstige klimaat kan zorgen voor een sterkere veerkracht van onze bossen. Het mag duidelijk zijn: we moeten onze verantwoordelijkheid nemen en bossen helpen door beter aangepaste boomsoorten en herkomsten bij te mengen in het bos. Welke dat zijn is maatwerk, gericht op de doelen die de bosbeheerder nastreeft. Laten we daarbij inheems – exoot en autochtoon – allochtoon vergeten en de bomen beoordelen op hun bijdrage.

Onderzoekers plantten in 2021 bij Buitenplaats Beekhuizen onder meer tamme kastanjes uit Zuid-Frankrijk, omdat ze verwachten dat deze de klimaatverandering goed zullen doorstaan. (Foto: Emőke Dénes)

Bestendige bomen nodig?

Wat er wordt aangeplant als 'klimaatlimme' bomen, zijn vooral zuidelijke exoten.

Kennis daarover is gering en in een experimenteerstadium. Ze kunnen van belang zijn voor bosbouw en houtteelt, als vervanging van kwetsbare koudeverdragende soorten. Maar voor onze laatste schaarse topbossen, de Natura-2000-bossen en oude boskeren, kunnen we van die exoten geen zinvolle bijdrage verwachten. Ze kunnen zelfs invasief zijn. De afgelopen jaren zijn veel soorten aangeplant die hier niet inheems zijn en veelal niet in de betreffende habitats thuishoren. Behoud en verbetering van de wilde flora, ook de houtige, in hun habitats zijn juist de belangrijke uitgangspunten van Natura 2000. Veel terreinbeherende instanties houden zich in feite niet aan het Natura-2000-bosbeheer. Het gevolg is een snelle achteruitgang van onze laatste topbossen in een omvang die we sedert de ruilverkavelingsperiode van de vorige eeuw niet meer gezien hebben. Het is echter een weinig zichtbaar proces. Bomen zijn in het natuurbeheer een blinde vlek. De Bossenstrategie is daarbij een slechte raadgever. Die stuurt aan op snelle aanplant van grote aantallen bomen, waarbij niet of nauwelijks rekening wordt gehouden met de aanwezige ecologische, genetische en cultuurhistorische kwaliteiten. Het gaat dan ook goed mis. Zelfs bij ons allerbeste bos, het Savelsbos, worden niet-thuishorende en onwenselijke Turkse hazelaars, (invasieve) esdoorns en (invasieve) zilversparren geplant. Op het plateau van Vijlen worden rivieroeverbomen geplant en in natte bosmilieus soorten van het bergland. Zo hollen Natura-2000-bossen in het hele land

Bert Maes:

“Onze topbossen worden volgezet met blunderbomen”

achteruit door aanplant van blunderbomen. Beheerherstelplannen op korte termijn zijn urgent geworden. Met het rapport *Planten voor de toekomst* heeft het ministerie van LNV wel een eerste belangrijke stap gezet. Nu de 'terreinbeheerders' nog!

Autochtone boompopulaties hebben eeuwen en millennia bewezen warme en koude periodes te overleven. Ze zijn waardevol bij klimaatveranderingen. Belangrijk is dat de populaties en de genetische variaties groot genoeg zijn. Bovendien bestaan vrijwel alle inheemse bomen uit soorten met een natuurlijk areaal tot in het mediterrane gebied. Waarom zouden we de eeuwenlange opgebouwde ecologische complexiteit inruilen voor vermeend klimaatbestendige soorten, in feite vooralsnog 'wensdenksoorten'? Het verschuiven van de verspreiding van boomsoorten als gevolg van klimaatverandering is een probleem dat niet is op te lossen door de plant van bomen waar onvoldoende kennis van is. Als we toch iets willen doen in verband met klimaat, plant dan liever de inheemse boomsoorten met een Zuid-Europese herkomst, waarmee de afgelopen 75 jaar talloze kilometers landschapselementen zijn aangelegd. Dat is een veel betere keuze dan Turkse hazelaars, esdoorns en zilversparren, maar dan niet in de Natura-2000-bossen.'